

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
Кафедра дошкільної і початкової освіти

О. І. Гаврило

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З УЧНЯМИ
ТА ЇХ РОДИНАМИ»**

Спеціальність 013 Початкова освіта

Суми – 2024

УДК 373.3

Рекомендовано до друку вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 8 від 25.03.2024).

Рецензенти:

Кондратюк С. М. – кандидат педагогічних наук, професор кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Шаповалова О. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

О. І. Гаврило. Методичні рекомендації до вибіркової навчальної дисципліни «Організація природоохоронної діяльності з учнями та їх родинами» : методичний посібник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. 27 с.

Методичні рекомендації розроблені для здобувачів освіти денної та заочної форм навчання у відповідності до навчального плану підготовки магістрів за спеціальністю 013 Початкова освіта. Збірник містить питання і практичні завдання до кожної теми, методичні поради до їх виконання, практичні рекомендації та вимоги до самостійної роботи з організації природоохоронної діяльності як молодших школярів, так і їх батьків та інших членів родини.

© О. І. Гаврило, 2024

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024

ЗМІСТ

Вступ	4
Опис навчальної дисципліни	6
Критерії оцінювання результатів навчання	7
Шкала оцінювання	9
Інформаційний зміст навчальної дисципліни	9
Зміст практичних занять	11
Самостійна робота	23
Рекомендовані джерела інформації	26

ВСТУП

Метою курсу є теоретична та практична підготовка майбутніх вчителів до використання педагогічно доцільних засобів, методів і форм організації природоохоронної діяльності та формування екологічної культури учнів і їх батьків.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Організація природоохоронної діяльності з учнями та їх родинам» є:

- формування екологічної свідомості у студентів – майбутніх вчителів;
- вивчення освітнього та виховного значення основ екології в системі початкової освіти;
- вивчення основних методів та технологій формування екологічної культури та свідомості у дітей, за допомогою яких цей процес стає більш ефективним і оптимальним;
- знайомство з основними формами організації освітнього процесу вивчення спеціальних знань про об'єкти, процеси та явища природи рідного краю як основ самосвідомості майбутнього вчителя, та важливого фактора їх предметної і професійної компетентності.

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, здобувачі освіти повинні *знати*:

- проблеми екологічного виховання учнів у єдності соціальних і педагогічних аспектів, ґрунтуючись на взаємозв'язку положень психології, педагогіки, конкретних методик;
- принципи відбору навчального матеріалу;
- методи та прийоми екологічного виховання учнів;
- основні форми організації освітнього процесу;
- форми взаємодії вчителів з родинами учнів;
- засоби ознайомлення та залучення молодших школярів до природоохоронної праці.

вміти:

- формувати цілісні уявлення про екологічне виховання дітей у початковій школі, методи і форми його здійснення;
- розкривати закономірності функціонування всіх структурних компонентів процесу екологічного виховання учнів як педагогічного явища;
- вести спостереження за процесами і явищами в природі, аналізувати їх;
- проводити екскурсії та експериментальні роботи;
- проводити дослідження рідного краю;
- створювати наочні посібники;
- вживати практичні заходи по поліпшенню екологічної ситуації.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Магістр	вибіркова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
2-й			
Лекції			
20 год.		4 год.	
Практичні, семінарські			
28 год.		6 год.	
Лабораторні			
- год.		- год.	
Самостійна робота			
100 год.		138 год.	
Консультації:			
2 год.		2 год.	
Вид контролю: залік			
Загальна кількість годин – 150			

Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	<p><i>студент:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – володіє на високому рівні теоретичними і практичними знаннями з екологічного виховання; – знає зміст основних розділів навчальної дисципліни; – викладає навчальний матеріал з кожної теми у повному обсязі та ілюструє його практичними приладами; – на високому рівні володіє методикою екологічного виховання; – володіє традиційними та новими методичними підходами до викладання конкретних тем, наводить приклади за сучасними підходами та приклади з передового педагогічного досвіду; – робить узагальнення та ілюструє теоретичні положення прикладами щодо викладання конкретних тем навчальної дисципліни з використанням сучасних навчальних технологій, уміє застосовувати набуті знання у різних практичних ситуаціях.
82 - 89	<p><i>студент:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – володіє на належному рівні теоретичними і практичними знаннями з екологічного виховання; – знає зміст основних розділів навчальної дисципліни; – знає обсяг та послідовність викладу навчального матеріалу певної теми, достатньо повно та усвідомлено викладає навчальний матеріал; – володіє на належному рівні сучасними методиками використання екологічного виховання; – знає традиційні і нові методичні підходи до викладання конкретних тем; – вміє робити узагальнення та ілюструвати теоретичні положення прикладами щодо конкретних тем з використанням сучасних навчальних технологій, застосовувати набуті знання у різних практичних ситуаціях.
74 - 81	<p><i>студент:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – володіє на достатньому рівні теоретичними і практичними знаннями з екологічного виховання; – знає зміст основних розділів навчальної дисципліни; – знає обсяг та послідовність викладу навчального матеріалу певної теми, достатньо повно та усвідомлено викладає навчальний матеріал; – володіє на достатньому рівні сучасними методиками використання екологічного виховання на практиці; – знає традиційні і нові методичні підходи до викладання конкретних тем; – вміє робити узагальнення та ілюструвати теоретичні положення прикладами щодо викладання конкретних тем з використанням сучасних навчальних технологій, проте припускається незначних огріхів, застосовувати набуті знання у різних практичних ситуаціях.
64 - 73	<p><i>студент:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – володіє теоретичними знаннями з екологічного виховання поверхово, фрагментарно, на рівні запам'ятовування; – знає науково-методичні засади екологічного виховання;

	<ul style="list-style-type: none"> – знає зміст основних розділів навчального предмета, але допускає неточності у викладі обсягу та порушує послідовності подання навчального матеріалу; – виявляє поверхові знання у висвітлені певних тем курсу; – не володіє на належному рівні сучасними методиками використання екологічного виховання на практиці; – на низькому рівні володіє традиційними і нетрадиційними методичними підходами до викладання конкретних тем; – узагальнення, які робить студент, стосуються лише конкретних питань навчального матеріалу.
60 - 63	<p><i>студент:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – володіє теоретичними знаннями з екологічного виховання поверхово, фрагментарно, на рівні запам'ятовування; – знає науково-методичні засади екологічного виховання; – знає зміст основних розділів навчального предмета, але допускає неточності у викладі обсягу та порушує послідовності подання навчального матеріалу; – виявляє поверхові знання у висвітлені певних тем курсу; – не володіє на належному рівні сучасними методиками екологічного виховання на практиці; – на низькому рівні володіє традиційними і нетрадиційними методичними підходами до викладання конкретних тем; – узагальнення, які робить студент, стосуються лише конкретних питань навчального матеріалу.
35-59	<p><i>студент:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – володіє теоретичними знаннями з екологічного виховання на низькому рівні; – знає науково-методичні засади екологічного виховання на низькому рівні; – знає зміст основних розділів навчального предмета, але допускає неточності у викладі обсягу та порушує послідовності подання навчального матеріалу; – виявляє поверхові знання у висвітлені певних тем курсу; – не володіє на належному рівні сучасними методиками екологічного виховання на практиці; – на низькому рівні володіє традиційними і нетрадиційними методичними підходами до викладання конкретних тем; – узагальнення, які робить студент, стосуються лише конкретних питань навчального матеріалу, які робить з допомогою викладача.
1- 34	<p><i>студент:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - не володіє навчальним матеріалом; – виконує лише елементарні завдання, потребує постійної допомоги викладача.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Екологічна культура та формування природодоцільної поведінки молодших школярів

Тема 1.1. Екологічна культура як частина життєвої компетентності особистості. Поняття екологічної культури. Формування ставлення до природи. Особливості і принципи екологічної освіти.

Тема 1.2. Екологічне виховання як передумова природоохоронної діяльності. Екологічне виховання, його завдання та умови. Структура екологічного виховання. Які положення повинні стати центром екологічного виховання.

Тема 1.3. Еколого-педагогічна культура вчителя. Поняття «екологічна культура» і «екологічна свідомість», їх складові. Ставлення до природи. Екологічне виховання. Мета й завдання екологічного виховання. Головні положення біо(еко)центричної концепції в екологічному вихованні. Вимоги до професійної підготовки вихователя до екологічного виховання дошкільників.

Тема 1.4. Формування природодоцільної поведінки. Психологічні передумови поведінки дошкільника у природі: вчинок, суб'єктивне ставлення, діяльність. Моральні якості особистості як основа поведінки. Умови формування морально-етичних норм у дошкільника. Методика формування складових природодоцільної поведінки: мотивів, свідомості та самосвідомості, моральних почуттів та уявлень і моральної поведінки.

Тема 1.5. Екологічні акції. Мета і завдання екологічних акцій з учнями. Групи екологічних акцій. Етапи проведення екологічних акцій з учнями. Зразки проведення екологічних акцій з молодшими школярами.

Тема 1.6. Сутнісні ознаки проєктної діяльності. Проєктна діяльність як педагогічна категорія. Принципи і функції методу проєктів. Ознаки й види навчальних проєктів. Методика роботи над екологічним проєктом. Організація проєкту. Планування проєкту. Реалізація проєкту. Підсумок проєкту.

Розділ 2. Проблеми ставлення людей до природного довкілля і природоохоронна робота

Тема 2.1. Екологія міста. Причини уваги науковців до урбаноекології. «Думай глобально – дій локально». Хмарочоси-ліси. Дороги в центрі – пішоходам. Вийти сухим із води: як розумно споживати водні ресурси. Переробка відходів – гарант екологічного майбутнього. Будувати із «зеленим» підходом. Зміцнювати міські спільноти.

Тема 2.2. Проблеми ставлення до тварин. Необхідність стерилізації домашніх тварин. Викидання домашніх тварин і їх дитинчат. Утримання котів і собак вдома: проблеми. Вирішення гострих проблем домашніх тварин. Як допомогти птахам.

Тема 2.3. Відносини людини з рослинами. Викошування трави. Випалювання трави і очерету. Вирубубування лісів. Жива природа біля вашого дому.

Зміст практичних занять

Практичне заняття № 1

Тема: ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЧАСТИНА ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Теоретичні питання

1. Поняття «екологічна культура», її характеристики. Компоненти екологічних знань.
2. Завдання початкової ланки безперервної екологічної освіти
3. Що включає ставлення до природи? На яких засадах воно формується?
4. Умови успішного формування позитивного емоційного ставлення до природи.
5. Специфічні особливості екологічної освіти і принципи відбору екологічних знань.

Практичні завдання

Завдання 1. Назвіть та коротко охарактеризуйте складові екологічної культури.

Завдання 2. Оберіть якусь тему із шкільної програми і поясніть на прикладах, як реалізувати усі принципи відбору екологічних знань у цій темі.

Методичні рекомендації. При виконання першого завдання спираємося на Концепцію неперервної екологічної освіти, яка характеризує екологічну культуру різнобічними глибокими знаннями про навколишнє середовище; наявністю світоглядних ціннісних орієнтацій стосовно природи; екологічним стилем мислення і відповідальним ставленням до природи і свого здоров'я; набуттям умінь і досвіду вирішення екологічних проблем; безпосередньою участю у природоохоронній діяльності; передбаченням можливих негативних наслідків природоперетворювальної діяльності людини. Складові екологічної культури визначаємо, виходячи з названих вище характеристик.

Приклад до виконання другого завдання. Тема «Як тварини готуються до зими?». Краєзнавчий принцип – на прогулянці до парку принести горіхи і залишити там, де білка шукає запаси їжі на зиму; спостерігати, як білка збирає горіхи й насіння дерев. Науковий принцип – надати науково достовірну інформацію про способи підготовки тварин нашого краю до зими.

Практичне заняття № 2

Тема: **ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Теоретичні питання

1. Екологічне виховання. Які напрямки роботи воно включає?
2. Мета й завдання екологічного виховання.
3. Головні положення біо(еко)центричної концепції в екологічному вихованні. Яких положень антропоцентричної концепції слід уникати?

Практичні завдання

Завдання 1. Знайдіть і запишіть екологічні закони Комонера. Роз'ясніть їх значення. Наведіть приклади до кожного з цих законів.

Методичні рекомендації. Закони екології Комонера сформульовані американським екологом Б. Комонером (1974). Основні положення можна викласти так: «Усе пов'язане з усім»; «Усе повинне кудись подітися»; «Природа знає краще»; «Ніщо не дається даром». Потрібно їх осмислити і пояснити, як відбиваються ці закони на житті людства й існуванні біосфери, навівши приклади дії кожного закону, які ми можемо бачити навколо себе.

Практичне заняття № 3

Тема: **ЕКОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ**

Теоретичні питання

1. Вимоги до майбутнього вчителя з точки зору здійснення екологічного виховання та освіти.

2. Якими засобами вчитель може впливати на формування екологічної свідомості учнів?

3. Важливість взаємодії вчителя з родиною учня в екологічному вихованні.

Практичні завдання

Завдання 1. Назвіть 3-4 найважливіші вміння майбутнього вчителя, які ви вважаєте необхідними для процесу екологічного виховання молодших школярів.

Завдання 2. Наведіть приклади форм і методів, найбільш ефективних у екологічному вихованні молодших школярів.

Методичні рекомендації. Щодо першого завдання, то педагоги виділяють такі важливі професійні уміння вчителя, як володіння технологією екологізації усіх видів діяльності учнів; уміння обирати найбільш ефективні форми і методи екологічної освіти; уміння керувати пошуковою і дослідною діяльністю учнів з метою отримання ними екологічних знань; організовувати працю в природі учнів спільно з їх родинами для формування «дієвої любові» до рідної природи; відповідно організовувати просвітницьку діяльність серед населення свого населеного пункту або району, включатися в роботу громадських природоохоронних організацій та інші. Пропонуємо конкретизувати необхідні знання і вміння вчителя, виходячи з власної практики екологічної освіти молодших школярів.

Виконуючи друге завдання, необхідно враховувати, що класифікація освітніх методів може базуватися на джерелах знань (словесні, наочні, практичні), рівні пізнавальної активності (ступінь проблемності завдань), способах взаємодії з природними об'єктами (безпосередня чи опосередкована взаємодія), способами наукового пізнання (емпіричні або теоретичні) тощо. Найбільш міцні й переконливі знання формуються при безпосередній практичній діяльності учнів у природі, спостереженнях, досліджах, підкріплених багатьма іншими методами.

Практичне заняття № 4-5

Тема: **ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ**

Мета вивчення: засвоїти методику формування екологічної поведінки дітей у природі.

Теоретичні питання

1. Психологічні передумови поведінки у природі: вчинок, суб'єктивне ставлення, діяльність.

2. Моральні якості особистості як основа поведінки. Умови формування морально-етичних норм щодо природи у молодших школярів.

3. Методика формування складових природодоцільної поведінки: мотивів, свідомості та самосвідомості, моральних почуттів та уявлень і моральної поведінки.

Практичні завдання

Завдання 1. Створіть кодекс поведінки з рослинами або дикими тваринами у природі.

Завдання 2. Складіть конспект заняття у природі, метою якого є виховання природодоцільної поведінки. Тему і об'єкти спостереження обирайте самостійно відповідно до програми певного класу.

Методичні рекомендації. Приклад кодексу збирача лікарських рослин:

- знати види лікарських рослин, що охороняються;
- залишити на місці збору рослини для розмноження;
- добре знати рослини, які збираємо і так далі.

Зверніть увагу, що кожна дитина має володіти пам'яткою збирача лікарських рослин і поведінки у природі, тому варто запропонувати учням запам'ятати такі правила:

Не нищити жодних рослин і не дозволяти нищити їх іншим.

Не збирати рослини, які охороняються, ростуть в заповіднику, ботанічному саду.

Не витоптувати місце із лікарськими рослинами.

Не збирати надмірну кількість рослин, що може привести до зникнення популяції, коли зібрана зайва сировина буде викинута як непотрібна.

Не ламати гілок кущів і дерев під час збору сировини.

Для виконання другого завдання ознайомтеся з чинною програмою класу, в якому проходить практику. Оберіть тему, яку краще вивчати із застосуванням методів спостереження, дослідів або праці у природі. Це може бути вивчення особливостей клімату, сезонних змін, екологічних систем, рослинності, тварин або сезонної праці людей нашого краю.

Практичне заняття № 6

Тема: **ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ АКЦІЙ ЯК ФОРМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Теоретичні питання

1. Поняття екологічних акцій у початковій школі Мета і завдання екологічних акцій з молодшими школярами.
2. Класифікація екологічних акцій за метою і видом діяльності.
3. Етапи проведення акцій.

Практичні завдання

Завдання 1. Розробіть сценарій екологічної акції для учнів одного з класів початкової школи і їх батьків.

Методичні рекомендації. Завдання має прикладний характер. Його виконання вимагає сформованих знань з методики природничої освітньої галузі, взаємодії з родинами, обізнаність з екологічними проблемами свого населеного пункту, вміння працювати з природними об'єктами, реалізацію організаторських і лідерських здібностей. Вкажіть мету, завдання, види діяльності, кінцевий продукт, способи керівництва учасниками. Акція повинна бути спрямована на конкретну практичну допомогу природному середовищу (прибирання сміття; висаджування дерев; розчищення річки;

підгодівля диких тварин; поширення достовірних знань серед населення про збереження біорізноманіття; допомога безпритульним собакам і кішкам або інші корисні результати).

Практичне заняття № 7-8

Тема: СУТНІСНІ ОЗНАКИ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ

Теоретичні питання

1. Поняття проєктної діяльності в педагогіці і психології.
2. Визначення методу проєктів у працях різних педагогів.
3. Принципи і функції методу проєктів у навчанні.
4. Розуміння навчального проєкту. Типи проєктів за різними критеріями.
5. Психологічні основи проєктної діяльності дітей молодшого шкільного віку. Розвиток особистісних якостей школяра в проєктній діяльності. Види діяльності, які використовуються в проєктуванні.
6. Роль педагога в проєктній діяльності дітей. Вимоги до знань і вмінь вчителя для організації проєктної діяльності.

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть список тем проєктів (приблизно 5), які належать до різних типів за: тривалістю, складом учасників, головною діяльністю, галуззю знань, рівнем координації, характером відносин учасників для дітей молодшого шкільного віку.

Завдання 2. Візьміть один із запропонованих проєктів, і проаналізуйте види діяльності учнів і батьків, що реалізуються в ньому. До кожного виду діяльності дітей вкажіть роль вчителя на даному етапі.

Методичні рекомендації. Для виконання першого завдання потрібно згадати класифікацію і сутнісні риси проєктної діяльності учнів. Є. Полат класифікує проєкти за: кількістю учасників (індивідуальний, парний, груповий), домінуючими методами (дослідницький, творчий, ігровий,

інформаційний, практично орієнтований), за часом проведення (короткотривалий, середньотривалий, довготривалий), за характером контактів (внутрішній, регіональний, міжнародний), за предметною галуззю (монопредметний, міжпредметний, надпредметний), за характером відносин учасників (змагальні, кооперативні, конкурсні), за характером координації (з прихованою або відкритою координацією).

Для виконання другого завдання потрібно розробити план реалізації проєкту. На організаційному етапі повинен бути здійснений розподіл завдань між учасниками та заплановано конкретні дії для реалізації кожного з них. Керівник, спираючись на можливості учасників, визначає відповідальних і рівень свого втручання в діяльність кожної групи.

Практичне заняття № 9-10

Тема: **МЕТОДИКА ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Теоретичні питання

1. Особливості навчального проєкту в початковій школі, його обов'язкові елементи.
2. Етапи проєкту в початковій школі. Проблема вибору теми проєкту для молодших школярів. Визначення учасників, мети, завдань, типу проєкту, термінів виконання, планування роботи усіх учасників та звітності.
3. Методи керівництва проєктуванням учнів. Складності в організації і контролі самостійної діяльності молодших школярів.

Практичні завдання

Завдання 1. Під час педагогічної практики виявіть складні питання у плануванні й організації навчальних проєктів, які з'являються у педагогів. Складіть список таких питань. Дайте розгорнуту відповідь на одне з них.

Завдання 2. Розробіть короткотривалий проєкт (на один-три уроки, або до 5 днів) для дітей молодшого шкільного віку й родин. Проведіть проєкт на педагогічній практиці.

Завдання 3. Оформіть звіт про виконання проєкту і презентуйте його.

Методичні рекомендації. Для виконання першого завдання здобувач освіти ознайомлюється з педагогічним колективом бази практики. Для виявлення складних питань у використанні методу навчальних проєктів застосовуються методи педагогічного спостереження, анкетування вчителів і батьків, «круглі столи», індивідуальні бесіди з вчителями, опитування учнів про складнощі, які виникли під час проєктування.

Для виконання другого завдання потрібно ознайомитися з правилами організації і проведення навчальних проєктів з учнями початкової школи, засвоїти методику проєктної діяльності. Загальні рекомендації щодо етапів проєкту визначають, що орієнтовно це можуть бути: організаційний етап, планування, реалізація, підсумковий етап. Відповідно до тривалості, кількості учасників та складнощів у реалізації, етапів може бути більше або достатньо тільки трьох.

Виконуючи третє завдання, можете оформити звіт про проведення проєкту у формі презентації, відеоролика або текстового документа з фотоматеріалами, моделями та макетами виконаних продуктів.

Практичне заняття № 11-12

Тема: **ЕКОЛОГІЯ МІСТА**

Теоретичні питання

1. Чому проблеми екологічної ситуації в містах знаходяться серед найактуальніших у наш час? Обґрунтуйте відповідь.
2. Які щоденні звички допоможуть усім нам зберегти природне довкілля і здоров'я мешканців?
3. Світовий досвід екологізації життя в мегаполісах.

Практичні завдання

Завдання 1. Розробіть для учнів план роботи з екологізації побуту (щоденне сортування сміття, здавання батарейок і ламп на переробку, компостування харчових відходів, озеленення території свого населеного

пункту, паркування для велосипедів та іншого екологічного транспорту тощо).

Завдання 2 Розробіть і намалюйте план ефективного озеленення території школи або її приміщень. В описі до плану вкажіть етапи процесу озеленення, включно з переплануванням території, місця розміщення квітників, газонів, дерев і чагарників, зі списком рослин до кожного куточка, період їх висаджування та догляду за ними.

Завдання 3. Знайдіть в інформаційних джерелах, які способи вирішення екологічних проблем у знайшли різних країнах і містах світу. Підготуйте повідомлення про них і проаналізуйте, наскільки ці способи ефективні й безпечні для довкілля та людства.

Методичні рекомендації. Для виконання першого завдання потрібно провести спостереження за способом життя родин у вашому населеному пункті, щоб виявити, які побутові проблеми і повсякденні звички є причиною виникнення екологічних проблем. Шляхи вирішення цих проблем варто обговорювати з учнями і разом з ними скласти схему екологодоцільної поведінки у повсякденному житті.

Під час виконання другого завдання ознайомтеся з планом території школи (або іншого закладу), вивчіть фотодокументи з історії існування закладу освіти, підберіть найбільш доцільні рослини для озеленення (які добре ростуть у вашій місцевості, мають декоративний вигляд, добре витримують забруднення атмосфери, очищують повітря, є гіпоалергенними та безпечними для дітей, не мають отруйних частин, привабливі для птахів і можуть бути використані як навчальні посібники для спостережень, як матеріали для творчості учнів або як харчова база для тварин).

При виконанні третього завдання звертайтеся до досвіду різних країн світу. В питанні вирішення екологічних проблем потрібно проаналізувати різні погляди на позитивні й негативні наслідки таких рішень.

Практичне заняття № 13

Тема: **ПРОБЛЕМИ СТАВЛЕННЯ ДО ТВАРИН**

Теоретичні питання

1. Які проблеми в утриманні домашніх тварин існують в українському суспільстві? Які помилки в ставленні до тварин призводять до захворювань, загибелі й поширенні безпритульних тварин?
2. Способи гуманної регуляції кількості безпритульних тварин.
3. Правильна підгодівля диких птахів і звірів взимку. Будиночки для різних видів птахів.
4. Допомога тваринам, що потрапили в біду.

Практичні завдання

Завдання 1. Знайдіть у своєму оточенні приклади неправильного ставлення до тварин. Поясніть помилки і способи їх вирішення. Чи змогли ви вплинути на ситуацію?

Завдання 2. Знайдіть правила виготовлення: а) шпаківень; б) синичників; в) горобничників. Зверніть увагу, що усі вони відрізняються за розмірами й формою. Замалюйте схему цих будиночків із зазначенням розмірів (зокрема, льотка). Які елементи потрібні пташиній хатці для зручного вигодовування пташенят і захисту від хижаків? Як впливає розмір льотки на бажання певних видів птахів поселитися в них?

Методичні рекомендації. Перше завдання покликано звернути увагу на проблеми ставлення до тварин. На думку людей щодо тварин впливають забобони, неправильні застарілі відомості або зневажання й недбалість. Пам'ятаємо, що домашні тварини повністю залежать від господаря і неправильний догляд шкодить здоров'ю та скорочує тривалість життя улюбленця, сприяє поширенню хвороб не тільки серед тварин, але й серед людей. Упереджене ставлення може бути причиною скорочення популяцій або навіть зникнення видів диких тварин. Серед завдань екологічного

виховання також повинна бути просвітницька робота з правильного поводження з домашніми та дикими тваринами.

Виконання другого завдання дозволить підготуватися до залучення птахів у культурні й природні геобіоценози. Правильно виконана домівка сприяє збільшенню кількості птахів, що допоможе захистити сад від надмірної кількості комах, які пошкоджують дерева, а в освітній роботі стане засобом для вивчення на практиці життя птахів і їх ролі в екосистемах.

Практичне заняття № 14

Тема: **ВІДНОСИНИ ЛЮДИНИ З РОСЛИНАМИ**

Теоретичні питання

1. Як правильно організувати викошування трави? На що варто звертати увагу під час косіння?
2. Чи потрібно випалювати стерню на полях, суху траву на луках, чи очерет на болотах? Обґрунтуйте відповідь.
3. Роль лісів для життя на планеті. Лісові екосистеми як унікальний світ.
4. Способи наближення рослинного світу до наших домівок.

Практичні завдання

Завдання 1. Розробіть план роботи з родинами учнів щодо міні-озеленення міських будинків або садиб: підбір рослин, які можуть існувати в агресивному середовищі індустріального забруднення або витоптування, посухи, або надмірного зволоження (в залежності від потреб громади); оформлення вертикального озеленення; «сади» на балконах і дахах будинків тощо.

Завдання 2. Дізнайтеся, які рідкісні рослини ростуть поблизу вашого населеного пункту. Які екологічні умови для них потрібні? Запропонуйте способи збереження екосистем у місці зростання цих рослин, а також поширення і збереження видів рідкісних рослин. Як ви особисто сприяєте збереженню рідкісних видів рослин?

Методичні рекомендації. Виконання першого завдання вимагає звернення до практичних питань урбаноекології. Для успішної його реалізації необхідно вивчити видовий склад культурних і дикорослих рослин, які добре почувуються при високому забрудненні атмосфери, і в той же час очищують повітря та створюють м'який мікроклімат у міському середовищі. Також потрібно врахувати можливості вирощування рослин в невеликих ємностях, визначити необхідний догляд: полив, внесення добрив, обмеження росту різними способами тощо.

Для виконання другого завдання ознайомтеся з природно-заповідним фондом та флорою вашої місцевості. Деякі види рідкісних рослин зберігаються завдяки висаджуванню їх у квітниках і садах. Обговоріть з учнями способи збереження природних ділянок навколо вашого населеного пункту.

Самостійна робота

Проект з природоохоронної діяльності з учнями та їх родинами

Розробити довготривалий проект на навчальний рік за обраною вами темою, це може бути наведена у прикладі, або одна з тих що розглядаються в лекційному курсі (допомога безпритульним собакам і котам, захист диких тварин, допомога місцевим диким птахам, захист місцевих природних екосистем, проектування екологічного міського середовища тощо). Характеристика проекту: а) довготривалий (9 місяців); б) навчально-практичний; в) колективний (вчитель, учні класу, родини учнів); г) кооперативний (взаємодія з громадськими організаціями).

Вимоги до проекту: це повинна бути практична діяльність, спрямована на рішення певної екологічної проблеми вашого рідного краю. Вказати виконавців кожного етапу і напрямку проекту. Обов'язково розкрити зміст діяльності вчителя, учнів і батьків (що роблять, які результати цієї діяльності).

Приклад оформлення проекту подано нижче. *Приклад приблизний і передбачає конкретизацію результатів діяльності.*

Чисте місто Суми

Назва етапу	Вид діяльності	Виконавці	Терміни
Організаційний етап	Вибір теми, виду проекту, мети, результатів проекту, етапів діяльності, визначення критеріїв успішності досягнення результатів.	Керівник проекту, учні	1-2 тиждень вересня
Ознайомлювально-інформаційний	1)Визначення джерел інформації 2)Проаналізувати екологічні проблеми міста Суми, визначити види і рівні забрудненості ґрунтів, водних ресурсів, повітря. 3)Визначити причини і джерела забруднення.	Учні, батьки учнів	3 тиждень вересня
Реалізація проекту	Розробка рішення проблеми поширення сміття на території	Група 1	4 тиждень вересня,

	<p>міста. Розробка рішення проблеми забруднення водних об'єктів міста. Розробка рішення проблеми забруднення атмосфери на території міста. Прибирання сміття на території міста. Просвітницька робота з населенням свого району.</p>	<p>Група 2 Група 3 Учні, батьки учнів</p>	<p>жовтень Протягом терміну виконання проєкту</p>
<p>Підбиття підсумків проєкту</p>	<p>Презентація рішення проблеми поширення сміття на території міста. Презентація рішення проблеми забруднення водних об'єктів міста. Презентація рішення проблеми забруднення атмосфери на території міста. Фотовиставка, відеозвіт, модель вирішення проблеми забруднення міста. Оцінювання результатів, чи виконані завдання і досягнута мета.</p>	<p>Група 1 Група 2 Група 3 Учні</p>	<p>3-4 тиждень травня</p>

Мета: навчити учнів визначати екологічні проблеми рідного міста, розробляти шляхи їх рішення та брати активну участь у них.

Очікувані результати: а) навчальні: засвоєння учнями поняття «екологічні проблеми» і їх причин, формування активної громадянської позиції щодо створення здорового довкілля...

б) практичні: розробка плану вирішення проблеми засмічення території міста Суми.

Етапи проєкту: організаційний, ...

Джерела інформації: сайти природоохоронних організацій міста, ...

Причини забруднення ґрунтів: безконтрольне викидання побутового сміття у невідведені для цього місця; відходи підприємств ...

Шляхи вирішення проблеми: рекомендувати жителям міста ...

Причини забруднення водних ресурсів: поганий стан системи очищення стічних вод міста, відведення побутових стоків прямо в річки ...

Шляхи вирішення проблеми: ...

Причини забруднення атмосферного повітря: вихлопні гази транспорту, спалювання рослинних відходів (листя, сухі бур'яни, гілки), відсутність фільтрів під час викиду відходів на промислових підприємствах...

Шляхи вирішення проблеми: ... *і так далі по усіх поставлених завданнях*

Презентація результатів виконання проєкту (фотовиставка, буклет, відеоролик, макети, моделі...).

Висновок: мета проєкту досягнута / не досягнута, навчилися навчилися, розроблено ...

Оцінка успішності проєкту: ...

Виконувати проєкт можна у вигляді презентації або текстового документа з фотографіями або у вигляді відеоматеріалів.

Рекомендовані джерела інформації

Основні:

Забродська Л. М, Онопрієнко О. В, Цимбалару А. Д., Хоружа Л. Л. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя : Наук.-метод. посібн. / За ред. А. Д. Цимбалару, О. В. Онопрієнко. Харків : Вид. група «Основа», 2007.

Онопрієнко О. В. Управління проектною діяльністю молодших школярів. Навчання і виховання учнів 4 класу : Методичний посібник для вчителів / Упор. О. Я. Савченко. Київ : Початкова школа, 2005. С. 53-64.

Попович С. Ю. Основи екології і охорони природи : Робоча програма. Київ : Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, 2021. 10 с.

Пруцакова О.Л. Сутність та види екологічної компетентності. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : Збірник наукових праць. Вип. 8. Кн. 2. Київ, 2005. С. 18-20.

Пустовіт Н. А. Сутнісні характеристики екологічної компетентності школярів : Зб. наук. праць. Педагогічні науки. Випуск 38. Херсон : видавництво ХДУ, 2005. 400 с. С. 186-191.

Формування екологічної компетентності школярів : наук.-метод. посібник / Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Колонькова. Київ : «Педагогічна думка», 2008. 64 с.

Додаткові:

Іванова О. Досвід роботи школи з екологічного виховання учнів. Опубліковано 20.10.2006. URL: <https://osvita.ua/school/method/upbring/1130/>

Коляда О. Ф., Онопрієнко О. В. Проектний день у початковій школі. Початкова школа. 2006. №5.

Офіційний сайт Школи І-ІІІ ступенів №300 Деснянського району міста Києва. Екологічне виховання. Опубліковано 10.03.2023. URL: http://www.school300.kiev.sch.in.ua/zhittya_shkoli/vihovna_robota/ekologichne_vihovannya/

Пристай Д. Тренд на еко. Як люди намагаються подружити природу та місто. Опубліковано 23.09.2020. URL: <https://suspilne.media/culture/64898-trend-na-eko-ak-ludi-namagautsa-podruziti-prirodu-ta-misto/>

Роман Л. Ю., Чундак С. Ю., Баришева Т. Є. Оцінка якості екологічної освіти і виховання учнів у сільській та міській початковій школі. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Хімія. 2015. №1 (33). С. 88-92.

Слатова О. М. Конспект лекцій з курсу «Екологія» (за професійним спрямуванням). Харків : ХНАМГ, 2012. 94 с.

Krefelder Umweltzentrums. URL: <https://www.umweltzentrum-krefeld.de/schulprogramme/>